

REPUBLIC OF KOSOVO / REPUBLICA KOSOVARE
THE GOVERNMENT / VLADEA
Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera / Office of the Prime Minister

AGJENCIA E USHQIMIT DHE VETERINARISË
AGENCIJA ZA HRANU I VETERINARSTVO
FOOD AND VETERINARY AGENCY

NR. BR. NO. 1520

D. 19.03.19 PRVJ. N. 8

Republika e Kosovës
Republika Kosova – Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada - Government
Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera- Office of the Prime Minister

AGJENCIA E USHQIMIT DHE VETERINARISË
AGENCIJA ZA HRANU I VETERINARSTVO
FOOD AND VETERINARY AGENCY

 Agjencioni i Ushqimit dhe Veterinarisë Manuali	PSO Procedurat Standarde të Operimit për marrjen e mostrave dhe përgatitjen e mostrës për testim laboratorik	Dok.-Nr.:07-109-002 Versioni: 1.0. Faqe: 8 Statusi: 31.01.2019.
--	---	--

Titulli:	Procedurat Standarde të Operimit për marrjen e mostrave dhe përgatitjen e mostrës për testim laboratorik
Fushëveprimi:	Administrata Fitosanitare
Fjalët kyçë:	Monitorimi, inspektimi, organizmat e dëmshëm, bima, pjesët e bimëve, produktet bimore, raporti i inspektimit, mostrimi, raporti i mostrimit, përgatitja e mostrave, laboratori, kërkesa për testim laboratorik, dërgimi për testim, testimi, laboratori, rezultatet e testit, bakteriologjia, mikologjia, virologjia, entomologjia, nematologjia
Legjislationi dhe dokumentet relevante	LIGJI NR. 04/L-120 PËR MBROJTJEN E BIMËVE
Referencat e tërthortë:	Procedura e mostrimit për llojet e ndryshme të organizmave të dëmshëm Përgatitja e mostrave për testim laboratorik Komunikimi ndërmjet inspektorëve dhe laboratorit

Hartuar nga:	Naim Delijaj – Inspektor fitosanitar Ismet Fejzullahu – Shef i Sektorit të Inspektoratit Fitosanitar - AUV Islam Mulaj – Inspektor fitosanitar kufitar Izet Imeri - Inspektor fitosanitar kufitar Gunita Škupele - ekspert i shtetit anëtar të BE	Data: 28.01.2019.
Bashk nënshkruar nga:	Ilirjana Zymberaj - Drejtoreshë Inspektoratit të AUV	Data: 18/03/2019
Miratuar nga:	Kujtim Uka – Menaxher i Cilësisë	Data: 18/03/2019
Përfundimisht	Valdet Gjinovci – Kryeshef Ekzekutiv AUV	Data: 19.03.2019

Agjencioni i Ushqimit dhe Veterinarisë

Manuali

PSO**Procedurat Standarde të Operimit
për marrjen e mostrave dhe përgatitjen e
mostrës për testim laboratorik****Dok.-Nr.:07-109-002****Versioni:** 1.0.**Faqe:** 8**Statusi:** 31.01.2019.**nënshkruar:****Në fuqi që nga:**

Data:

Arsyeja për përditësimin e fundit:

Data:

Përditësimi i fundit:

Data:

Përditësimi i bashknënshkruar:

Data:

Miratuar nga:

Data:

Përditësimi përfundimisht I nënshkruar nga:

Data:

Përbajtja

I Çështje të përgjithshme	3
II Procedurat për mostrim dhe përgatitje të mostrës së përgjithshme	3
III Përgatitja e mostrave dhe dergimi i tyre për testim.....	4
IV Mbajtja e dokumenteve.....	5
Aneksi 1.....	6
Aneksi 2.....	7
Aneksi 3.....	8

**Procedurat Standarde të Operimit për marrjen e mostrave dhe përgatitjen e mostrës
për testim laboratorik**

I Çështje të përgjithshme

1. Kjo procedurë e operimit përcakton procedurën, se si Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (në tekstin e mëtejmë - AUV) kryen marrjen e mostrës, përgatitjen dhe dërgimin e saj për testim në sektorin e karantinës së bimëve.
2. Mostrat që merren gjatë monitorimit dërgohen në Institutin Bujqësor të Kosovës (këtu e tutje - IBK), mostrat që merren gjatë inspektimeve të tjera mund të dërgohen në IBK ose laboratorë të tjerë të akredituar e të kontraktuar nga AUV (më poshtë - Laborator) për identifikim. Për rezultatet e testimit të laboratorit lëshohet raport i testimit.
3. Në qoftë se është e mundur të identifikohen organizmat e dëmshëm të bimëve dhe nuk nevojitet Raporti i Testimit, mostra analizohet në vend. Rezultati vendoset në Raportin e Inspektimit. Ky paragraf nuk i referohet identifikimit të organizmave të karantinës bimore të listuar në Aneksin I dhe II të Ligjit për Mbrojtjen e Bimëve ose të ndonjë organizmi tjeter të dëmshëm specifik (në tekstin e mëtejmë - organizmat karantinorë të bimëve).

II Procedurat për mostrim dhe përgatitje të mostrës së përgjithshme

4. Mostra merret:

- 4.1. në të gjitha rastet kur ekziston dyshimi për organizma të karantinës së bimëve në bimë dhe në produkte bimore. Bimët nga të cilat merren mostrat, duhet të shënohen (me ngjyrë ose shirit), skema duhet përgatitur, koordinatat GPS duhet të përcaktohen dhe shënohen në Raportin e Inspektimit;
- 4.2. në përputhje me planin vjetor të monitorimit të AUV;
- 4.3. me qëllim të përcaktimit se ngarkesa e eksportit është në pajtim me kërkesat fitosanitare të vendit importues.

5. Mostra mund të jetë:

- 5.1. bimë ose pjesë e bimës: degë, gjethë, lëvore e drurit, lule, fruti, rrënjet (qepa, zhardhoku, rizoma), farërat, produktet bimore;
- 5.2. dëmtues (insekte, morra bimësh) në fazë të ndryshme të zhvillimit (larva, imago);
- 5.3. cistë e nematodës;
- 5.4. identifikimi i organizmit në çdo formë (pjatë Petri, epruvetë, etj.);
- 5.5. dheu, mbetjet e dheut, substrate, torfë;
- 5.6. lloje të ndryshme të kurtheve (kurthe me feromone, kurthe ngjitése, etj.);
- 5.7. e ujtit.

6. Varësisht nga lloji i mostrës, pas çdo mostrimi, duhet:

- 6.1. hedhur dorezat njëpërdorimëshe;
- 6.2. pastruar ose larë çizmet, këpucët dhe pajisjet;
- 6.3. dezinfektuar duart dhe pajisjet në qoftë se këto ishin në kontakt me mostrën;
- 6.4. hedhur qeset njëpërdorimëshe për këpucë.

7. Çdo mostër duhet shënuar në Raportin e Inspektimit dhe regjistruar. Lëshohet Raporti i mostrës.

8. Pas mostrimit gjatë inspektimit për eksport, inspektori vlerëson nevojën për të dërguar mostrën për testim në Laborator.

9. Në bakteriologji, virologji dhe mikologji për identifikim të agjentit shkaktar të sëmundjes në bimë dhe produkte bimore, mostra duhet përgatitur në përputhje me kërkuesat e parashtruara në Aneksin 1:

9.1. mostra duhet të merret me doreza njëpërdorimëshe. Nëse dorezat nuk kanë qenë në kontakt me dezinfektuesin, ato futen në qesen me mostër. Nëse dorezat kanë qenë në kontakt me dezinfektuesin, ato futen në qese të veçantë dhe pastaj hedhen së bashku me mbeturinat;

9.2. merret e gjithë bima, pjesët e bimës apo produktet e bimëve me simptoma të dukshme si dhe 4-5 cm të pjesës së shëndoshë të bimës;

9.3. varësisht nga lloji dhe shkalla e dëmtimit, merren 3-5 bimë apo pjesë të bimëve;

9.4. lëvorja për mostrim merret së bashku me një pjesë të drurit;

9.5. për identifikim të infeksionit latent, merren mostra që nuk kanë shenja dëmtimi apo simptoma të dukshme.

10. Për identifikimin e nematodave në nematologji, mostrat përgatiten në përputhje me kërkuesat e parashtruara në Aneksin 1 dhe si në vijim:

10.1. cista vihet në epruvetë me kapak;

10.2. dheu ose mbetjet e dheut vendosen në qese plastike;

10.3. mostrat e dheut nuk merren nga toka e lagur, gjatë reshjeve ose menjëherë pas.

11. Për identifikimin e dëmtuesve (insekte dhe morra bimësh) në entomologji, mostrat përgatiten në përputhje me kërkuesat e parashtruara në Aneksin 2.

12. Bimët ose pjesë të bimëve nga speciet e ndryshme bimore të marra në një vend inspektimi përbëjnë mostra të veçanta.

13. Çdo kurth ngjitet përbën një mostër të veçantë.

14. Për marrjen e mostrave të ujit përdoren enë plastike njëpërdorimëshe.

III Përgatitja e mostrave dhe dergimi i tyre për testim

15. Përgatitja e mostrave:

15.1. qesja me mostër duhet të mbyllët dhe të bllobohet në mënyrë që përmbajtja e mostrës të mos ndryshojë;

15.2. etiketa (Aneksi 3) duhet t'i bashkëngjitet mostrës;

15.3. duhet të plotësohet Kërkesa për Testim Laboratorik (këtu e tutje - kërkesa) dhe t'i bashkangjitet mostrës.

16. Nuk lejohet:

16.1. të shënohet në Kërkesë emri i kompanisë/personit ku është marrë mostra;

16.2. të vendoset Kërkesa direkt në qese së bashku me mostrën.

17. Dërgimi i mostrave për testim në Laborator:

17.1. pas mostrimit, mostra duhet të dërgohet sa më shpejt që është e mundur;

17.2. nëse parashihet vonesë, mostra duhet të mbahet në frigorifer (+3-+5°C). Ajo duhet të dërgohet në Laborator brenda 2-3 ditëve;

17.3. mostrat e ujit transportohen në kushte të freskëta dhe të errëta (4-10°C). Këto

duhen të dorëzohen në Laborator brenda 24 orëve. Kërkesa për Testim duhet të përbajë orën e saktë të marrjes së mostrës.

18. Në raste dhe afate kohore si më poshtë, inspektori informon Laboratorin mbi mostrat e dërguara:

- 18.1. të paktën 2 ditë para dërgimit të mostrës për:
  - 18.1.1. identifikimin e *Phytophthora ramorum*;
  - 18.1.2. identifikimin e *Ralstonia solanacearum* në ujë;
- 18.2. të paktën 1 ditë para dërgimit të mostrës për identifikimin e *Erwinia amylovora* me simptoma.

19. Laboratori ofron rezultatet e testimit:

- 19.1. duke e dërguar Raportin e Testimit në mënyrë elektronike përmes e-mail tek inspektori i cili mori mostrën (në tekstin e mëtejmë – inspektori fitosanitar);
- 19.2. duke i dhënë origjinalet e Raportit të Testimit shefit të sektorit fitosanitar.

20. Në qoftë se në Raport të Testimit shënon se testimi vazhdon, Laboratori dërgon versionin elektronik të Raportit të Testimit me e-mail tek inspektori fitosanitar.

IV Mbajtja e dokumenteve

21. Inspektori i mbani dokumentet e mëposhtme në formë fizike:

- 21.1. Raportin e mostrimit;
- 21.2. Kërkesën për Testim Laboratorik;
- 21.3. Raportin e testit.

22. Në rast të gjetjes së dëmtuesve karantinor, raporti i testimit mbetet së bashku me vendimin për zbatimin e masave fitosanitare.

Aneksi 1

Përgatitja e mostrave të bimëve dhe të produkteve bimore për dërgim në laboratori

Lloji i mostrës	Bakteriologji, mikologji, virulogji, entomologji, nematologji		
Bima e tërë	<p>Rrënjet pa shkundur dheun vendosen në qese plastike. Rrënjet të jenë paksa të lagështa. Qesja lidhet pak përmbi sipërfaqen me dhe. Më pas, e gjithë bima vendoset në qese tjetër plastike dhe lidhet.</p>		
Rrënje me dhe	<p>Rrënjet vendoset në qese plastike dhe lidhet qesja. Më pas, mostra vendoset në një qese tjetër plastike dhe lidhet.</p>		
	Bakteriologji, mikologji	Virologji	Entomologji, nematologji
Fruta, perime	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>
Qepë, zhardhokë	<p>Mostra vendoset në qese letre. Mostrat e vogla mund të vendoset në qese plastike.</p>	<p>Mostra vendoset në qese letre. Mostrat e vogla mund të vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>
Gjethë, degë	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre (nëse mostra i dërgohet mikologut, letra e filtrit ose faculeta e letrës duhet të jetë paksa e lagësht). Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>
Lëvore, dru, byk sharre	<p>Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	<p>Mostra vendoset në enën plastike njëpërdorimëshe me kapak apo qese plastike.</p>
Rrënje		<p>Pastrohet dheu. Mostra mbështillet në letër paksa të lagshtë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.</p>	

Aneksi 2

Përgatitja e mostrave të dëmtuesve për dërgim në Laborator

Dëmtuesit (imago ose larva)	Së bashku me një pjesë të bimës nikoqire, mostra vendoset në epruvetë ose enë me kapak. Mostra vendoset në qese plastike.
Agromyzidae	Për mostër merren gjethet e dëmtuara me vrima. Për të parë praninë e larvave në gjethe, duhet inspektuar gjethi në dritë. Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Mostra vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.
Aleyrodidae (flutura e bardhë)	Për mostër merren gjethet me puparium (stadi transformator). Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre dhe vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet.
Thysanoptera (Tripsa)	Për mostër merren gjethet e dëmtuara dhe me simptomet më tipike si dhe vetë tripsat. Mostra mbështillet në letër të thatë filtri apo faculetë letre. Bimët e dëmtuara shkunden mbi letrën e bardhë dhe me furçë mblidhen insektet e rëna. Insektet e rëna së bashku me një pjesë të bimës nikoqire vendosen në epruvetë apo enë me kapak. Mostra e gjethit vendoset në qese plastike. Qesja lihet paksa e fryrë dhe lidhet. Mostra me insekte (në epruvetë apo enë) vendoset në qese plastike.
Morri i bimëve dheoccoidea	Për mostër merren pjesët e dëmtuara të bimës nikoqire, me morre bimësh dheoccoidea. Mostra vendoset në epruvetë ose enë me kapak. Epruveta ose ena vendoset në qese plastike.
Kurthe me feromone dhe kurthe ngjitëse	Kurthet me feromone ose kurthet vendoset në qese plastike. Kurthet ngjitëse vendoset në mes faqeve të letrës apo palosen me pjesën ngjitëse dhe vendoset në qese plastike.

Manuali

PSO
Procedurat Standarde të Operimit
për marrjen e mostrave dhe përgatitjen e
mostrës për testim laboratorik

Dok.-Nr.:07-109-002

Versioni: 1.0.

Faqe: 8

Statusi: 31.01.2019.

Aneksi 3

PËR: Laboratori fitosanitar (emri i laboratorit)	
ETIKETA PËR MOSTËR	
Nr. i mostrës: (Plotësuar nga inspektori)	Emri i bimës apo i produktit bimor:
Emri i inspektorit	